

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՎԵՐԱՀՍԿԻՉ ՊԱԼԱՏ**

**Ընդերքի օգտագործման տրամադրման օրինականության և ընդերքի օգտագործման
(ընտրանքային) նկատմամբ վերահսկողության մասին
ԸՆԹԱՑԻԿ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ**

Վերահսկողության հիմքը՝ ՀՀ վերահսկիչ պալատի 2008 թվականի գործունեության տարեկան ծրագրի 5-րդ կետը, Վերահսկիչ պալատի խորհրդի 2008թ. թիվ 10/4 որոշումը:

Վերահսկողության նպատակը՝ Ուսումնասիրել ընդերքի օգտագործման տրամադրման օրինականության և ընդերքի օգտագործման՝ ՀՀ օրենսդրության պահանջներին համապատասխանության հարցը:

Վերահսկողության առարկան՝ Ընդերքի տրամադրման և օգտագործման գործընթացը:

Վերահսկողության օբյեկտները՝ ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարություն (ՀՀ Կոնցեսիոն գործակալություն) և հանքային իրավունք կրող 20 սուբյեկտ (հավելված 1):

Վերահսկողության ծավալը՝ Վերահսկողությունն ընտրանքային եղանակով իրականացվել է թվով 41 հանքավայրում ընդերքի օգտագործման (հանքային իրավունք) տրամադրման և ընդերքի օգտագործման (օգտակար հանածոների արդյունահանում) գործընթացի նկատմամբ:

Վերահսկողության կատարման ժամկետը՝ 14.07.2008-20.12.2008թ.

Վերահսկողությամբ ընդգրկված ժամանակահատվածը՝ 01.01.2006-01.07.2008թթ.

Վերահսկողության մեթոդաբանությունը՝

Դիտարկման փուլում, վերահսկվող օբյեկտների մասին նախնական պատկերացում կազմելու համար, «Վերահսկիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված կարգով համապատասխան տեղեկատվություն է հավաքվել ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների,

բնապահպանության, արտակարգ իրավիճակների նախարարություններից, ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեից:

Ստուգման ընթացքում ուսումնասիրվել են հանքային իրավունքներն ամրագրող փաստաթղթերը՝ լիցենզիաները, լիցենզային պայմանագրերը, լեռնահատկացման ակտերը, ինչպես նաև՝ հողօգտագործման փաստաթղթերը, ընդերքօգտագործման ֆինանսական հաշվետվությունները: Կազմվել և սահմանված կարգով ծանոթացման ու ստորագրման նպատակով վերահսկվող օբյեկտների ղեկավարներին են ներկայացվել հայտնաբերված փաստերի վերաբերյալ թվով 20 արձանագրություն:

Դիտարկման և ստուգման արդյունքները մասնագիտական հետազոտման, համադրման և եզրակացությունների հիման վրա ամփոփվել են վերլուծության փուլում:

Իրավական կարգավորումը

«Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին» օրենսգրքով (այսուհետ՝ Օրենսգիրք) կանոնակարգվում են ընդերքից օգտվելու սկզբունքները, կարգը, ինչպես նաև՝ ընդերքօգտագործմանն առնչվող հարաբերությունները: Օրենսգրքի 4-րդ հոդվածն ամրագրում է. «Հայաստանի Հանրապետության ընդերքը պետության բացառիկ սեփականությունն է, որը կարող է տրվել օգտագործման իրավունքով և սեփականաշնորհման ենթակա չէ:»:

«Ընդերքն օգտակար հանածոների շահագործման նպատակով ուսումնասիրության և արդյունահանման համար տրամադրելու (կոնցեսիայի) մասին» (այսուհետ՝ «Կոնցեսիայի մասին») ՀՀ օրենքով սահմանվել են ընդերքն ուսումնասիրության և (կամ) օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով տրամադրելու կարգը, ինչպես նաև՝ հանքային իրավունքների շուրջ ծագող իրավահարաբերությունները: «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի համաձայն, հանքային իրավունքները «համապատասխան լիցենզիայով, նախագծով և լիցենզային պայմանագրով հավաստվող ընդերքի որոշակի տեղամասի ուսումնասիրության և (կամ) շահագործման բացառիկ իրավունքներն» են:

Վերահսկողության արդյունքները՝

1. Օգտակար հանածոյի ապօրինի (օրինական տրամադրված տեղամասից դուրս) արդյունահանում

Ստուգման ընթացքում 20 ընդերքօգտագործողներից 4-ի մոտ հայտնաբերվել են ապօրինի (օրինական տրամադրված տեղամասից դուրս) ընդերքշահագործման դեպք: Այսպես.

1.1. ՀՀ բնապահպանական պետական տեսչության փաստացի ծավալների չափաքանակների ստուգման 2008թ. ապրիլի 30-ի ակտով «ՄԳՄ Անդրգրաունդ» ՍՊ ընկերության կողմից Բյուրականի հանքավայրից 01.12.2006թ.-ից մինչև 29.04.2008թ. ժամանակահատվածում տուֆի մարված պաշարը կազմել է 16,498.0 խմ: ՀՀ վերահսկիչ պալատի կողմից հանքավայրում իրականացված մարկշեյդերական չափագրման արդյունքներով՝ 30.04.2008 – 02.09.2008թթ. ժամանակահատվածում տուֆի մարված պաշարը կազմում է 28,270.0 խմ, որից 5,797.0 խմ մարվել է հանքային իրավունքներով տրամադրված տարածքից, իսկ 22,473.0 խմ ծավալը՝ տրամադրված տարածքից դուրս՝ ապօրինի: Ապօրինի շահագործվող հինգ տեղամասից ընկերությունն, ընդհանուր առմամբ, արդյունահանել է 19,486.7 խմ օգտակար հանածո, հետևաբար, մարված պաշարը կկազմի 22,476.0 խմ ($19486.7/0.867[13.3\%]$)՝ հաշվի առնելով հանքավայրի համար հաշվարկված 13.3% կորստի մեծությունը բնամասերում:

Ըստ ապօրինի շահագործվող տեղամասերի պատկերը հետևյալն է.

- Ապօրինի շահագործվող առաջին տեղամասը գտնվում է հանքավայրի հարավ-արևմտյան մասում՝ տեղագրական քարտեզի X 69.3 Y 39.3 կետում, 1684.53 բարձունքի արևմտյան լանջին: Տեղամասը նախկինում շահագործված բացահանք է, շահագործման մակերեսը կազմում է 3700 քմ: Չափագրման արդյունքում հաշվարկվել է 1705 խմ տուֆի զանգված:
- Ապօրինի շահագործվող երկրորդ տեղամասը գտնվում է հանքավայրի արևմտյան թևում՝ տեղագրական քարտեզի վրա X 69,2 Y 39,9 կետում, 1693,4 բարձունքից 120մ դեպի հյուսիս-արևմուտք: Տեղամասը 1300 քմ տարածքով նախկինում շահագործված բացահանք է: Չափագրման արդյունքում հաշվարկվել է 5500 խմ տուֆի զանգված:
- Ապօրինի շահագործվող երրորդ տեղամասը գտնվում է հանքավայրի հարավ-արևմտյան մասում՝ տեղագրական քարտեզի վրա X 69,2, Y 39.7 կետում: Տեղամասը նախկինում շահագործված բացահանք է: Շահագործվող տարածքը կազմում է 1350 խմ, չափագրումով հաշվարկվել է 5005 խմ արդյունահանված տուֆի զանգված:
- Ապօրինի շահագործվող չորրորդ տեղամասը գտնվում է երրորդ տեղամասից 300 մ դեպի հյուսիս՝ X 69,7, Y 38,9 կոորդինատներով: Տեղամասի տարածքը կազմում է 1300 քմ: Չափագրման արդյունքում հաշվարկվել է 2689 խմ արդյունահանված տուֆի զանգված:
- Ապօրինի շահագործվող հինգերորդ տեղամասը գտնվում է չորրորդ տեղամասից 200 մ դեպի հյուսիս՝ X 69,7, Y, 38,95 կոորդինատներով: Շահագործվող ընդհանուր տարածքը կազմում է 3700քմ: Չափագրման արդյունքում հաշվարկվել է 4587.7 խմ արդյունահանված տուֆի զանգված:

1.2. «ՄԳՄ Անդրգրաունդ» ՍՊ ընկերության կողմից ապօրինի ընդերքշահագործում է իրականացվել Կոշի տուֆի հանքավայրում: Օրինական տրամադրված տարածքի արևմտյան շարունակության ուղղությամբ, նախկինում շահագործված տեղամասից, որն անմիջականորեն

հարում է օրինական տրամադրված տարածքին, ընկերությունն իրականացրել է ապօրինի շահագործում: Չափագրման արդյունքով պարզվել է, որ տեղամասից արդյունահանվել է 3,076.0 խմ օգտակար հանածո, հետևաբար, մարված պաշարը կկազմի 3,241.3 խմ, ներառյալ՝ 5.1% կորուստը բնամասերում:

1.3. «ՄԳՄ Անդրգրատունը» ՍՊ ընկերության կողմից ապօրինի ընդերքշահագործում է իրականացվել Ուջանի տուֆի հանքավայրում: Տրամադրված տարածքի սահմաններից դուրս, հանքավայրի արևմտյան թևում, Երևան-Գյումրի խճուղու և Կոշի հանքավայր տանող ճանապարհի հատման մասում, ընկերությունն իրականացրել է ապօրինի ընդերքշահագործում: Չափագրման արդյունքում արձանագրվել է, որ հանքավայրի այդ հատվածից արդյունահանվել է 800 խմ օգտակար հանածո, հետևաբար, մարված պաշարը կկազմի 1,039.0 խմ, ներառյալ՝ 23.0% կորուստը բնամասերում:

1.4. «Քար և ավազ» ՓԲ ընկերության կողմից Ջրաբերի լիթոիդային պեմզայի հանքավայրում շահագործվում է լիցենզային պայմանագրով տրամադրված տարածքից դուրս տեղամաս՝ տրամադրված տեղամասի 4 և 5 կետից հարավ, օրինական տարածքի և Արովյանի ջրանցքի միջև: Ընկերությունն արդյունահանման աշխատանքներ է իրականացրել Արովյանի ջրանցքի անմիջական հարևանությամբ՝ ջրանցքի շուրջ խախտելով անվտանգության գոտին: Բացահանքի հարավային կողի հեռավորությունը ջրանցքից 2-3մ է: Ներկայումս կողի թեքությունը կազմում է 80-85°՝ 10-26մ բարձրությամբ: Ժամանակի ընթացքում, հարավային կողի բնական թեքության ձևավորման կամ որևէ հատվածի փլուզման դեպքում՝ հնարավոր է փլվի ջրանցքը: Հանքավայրում իրականացված մարկշեյդերական չափագրման արդյունքներով՝ 18.12.2007-12.08.2008թթ. ժամանակահատվածում ընկերության կողմից մարված պաշարը կազմում է 49997 խմ, որից 9097 խմ՝ ապօրինի: Ընկերության ներկայացրած հաշվետվություններով և տեղեկանքով մարված պաշարը 40900 խմ է:

1.5. «Վառնաշ » ՍՊ ընկերությունը մինչև 22.05.2008թ. թիվ 383 լիցենզային պայմանագրի կնքումը, Լեռնաջրի ավազակոպճային խառնուրդի հանքավայրը շահագործել է ապօրինի՝ չունենալով «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածով ամրագրված համապատասխան հանքային իրավունք: Ընկերության ներկայացրած բնօգտագործման վճարների հաշվարկ-հաշվետվություններով՝ 2006 թվականին մարվել է օգտակար հանածոյի 4550 խմ պաշար, 2007թ.՝ 7620 խմ, իսկ 2008թ. 1-ին կիսամյակում՝ 6722 խմ, որից մինչև լիցենզային պայմանագրի կնքումն ընկած ժամանակահատվածը մարվել է 3840 խմ պաշար: Այսինքն՝ ընկերության կողմից, ընդհանուր առմամբ, մարվել է օգտակար հանածոյի 16010 խմ պաշար:

1.6. «Վառնաշ» ՍՊ ընկերության կողմից Վանաձոր քաղաքի Գործարանային փողոցին գուգահեռ, Փամբակ գետի ավազանում, կատարվել է ավազակոպճային խառնուրդի ապօրինի

արդյունահանում: ՀՀ բնապահպանական պետական տեսչության 20.10.2008թ. թիվ 00230 ակտի համաձայն, տվյալ տեղամասից մարվել է 1750 խմ պաշար:

- 1.7. «Գետն-Գրուպ» ՓԲ ընկերության տնօրենի ներկայացրած տեղեկատվության համաձայն, հանքային իրավունքով «Գետն-Գրուպ» ՓԲ ընկերությանը տրամադրված Գետափի ԱԿԽ հանքավայրի տարածքում այլ կազմակերպության կողմից ապօրինի արդյունահանվել է շուրջ 40000 խմ ծավալի օգտակար հանածո, որի մասին «Գետն-Գրուպ» ՓԲ ընկերության տնօրենը բազմիցս դիմել է պատկան մարմիններ: Ըստ ՀՀ Արմավիրի մարզի Արաքսի գյուղապետի 29.08.2008թ. թիվ 51 գրության, «Գետն-Գրուպ» ՓԲ ընկերության տարածքին կից առկա է միայն մեկ ավազահանք՝ «Երևանշին» ԲԲ ընկերության «Լցոն» ԴՓԲԸ-ն, որի տնօրենը 11.09.2008թ. ներկայացրած պարզաբանումով վիճարկել է «Լցոն» ԴՓԲԸ-ի կողմից նշված ծավալով օգտակար հանածոյի ապօրինի արդյունահանման փաստը:

2. Բնագավառը կարգավորող իրավական ակտերի պահանջները խախտելու և լիցենզային պայմանագրերով ամրագրված պարտավորությունները չկատարելու վերաբերյալ

Ուսումնասիրությամբ պարզվել է, որ ընդերքի օգտագործման տրամադրման և ընդերքօգտագործման ընթացքում կատարվել են իրավական ակտերի պահանջների խախտման և լիցենզային պայմանագրով ամրագրված պարտավորությունների չկատարման բազմաթիվ փաստեր, դրանք արտահայտվում են հետևյալում.

- 2.1. բոլոր ընդերքօգտագործողների կողմից չեն կատարվել «Հանքարդյունահանման նպատակով ընդերքօգտագործման լիցենզային պայմանագրի» ներքոհիշյալ պարտավորությունները.

- յուրաքանչյուր տարի մինչև դեկտեմբերի 20-ը լիազոր մարմնի հաստատմանը չեն ներկայացվել հաջորդ տարվա տարեկան լեռնային աշխատանքների զարգացման ծրագրերը (5.4.5 կետ),
- ելնելով այն հանգամանքից, որ կատարվող աշխատանքներն առավել վտանգավորության աղբյուր են՝ հանքարդյունահանման աշխատանքների ընթացքում չեն ապահովագրվել հետևյալ ռիսկերը.

ա) հանքարդյունահանման աշխատանքների ընթացքում կամ դրա հետևանքով երրորդ անձի գույքին հասցված վնաս,

բ) հանքարդյունահանման աշխատանքների ընթացքում կամ դրանց հետևանքով քաղաքացիների, այդ թվում նաև՝ հանքարդյունահանման աշխատանքների հետ անմիջականորեն չկապված քաղաքացիների կյանքին կամ առողջությանը հասցված վնաս,

զ) հանքարդյունահանման աշխատանքների ընթացքում կամ դրանց հետևանքով շրջակա միջավայրին հասցված վնաս,

դ) հանքարդյունահանման աշխատանքների ընթացքում կամ դրանց հետևանքով ընդերքօգտագործողների կողմից շրջակա միջավայրին հասցված վնասի արդյունքում երրորդ անձի գույքին, կյանքին կամ առողջությանը պատճառված վնաս (5.4.9 կետ):

Չնայած դրան՝ պետական լիազորված մարմնի կողմից որևէ է լիցենզային պայմանագրի գործողություն սահմանված կարգով չի դադարեցվել:

- Լիազոր մարմնի (նախկինում՝ ՀՀ առևտրի և տնտեսական զարգացման նախարարություն, այժմ՝ ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարություն) կողմից համապատասխան հանքավայրերը ընդերքօգտագործողներին են տրամադրվել առանց հանձնման-ընդունման ակտի (5.2.1 կետ):

2.2. Համաձայն լիցենզային պայմանագրերի 5.4.2 կետի, ընդերքօգտագործողների սեփական միջոցներով, յուրաքանչյուր եռամսյակ, շահագործվող հանքավայրում իրականացվում են օգտակար հանածոյի պաշարների շարժի հաշվառման երկրաբանամարկշեյդերական աշխատանքներ և դրանց արդյունքում, սահմանված կարգով, հետախուզված և ընդերքում թողնված պաշարների ու դրանցում բաղադրիչների վերաբերյալ համապատասխան տեղեկատվությունը հավաքվում, պահպանվում և ներկայացվում է լիազոր մարմին: Լեռնային աշխատանքների կատարումը պետք է իրականացվի երկրաբանի, լեռնային ինժեների և մարկշեյդերի միջոցով: Նշված պարտավորությունը 41 հանքավայրից կատարվել է միայն 9-ում՝ «Լոռիի ԴՇՇ» ՓԲԸ, «Գետն Գրուպ» ՓԲԸ և «Բազալտ ԱԿ»-ի կողմից: Երկրաբանական և մարկշեյդերական պարբերաբար սպասարկում չկատարելու, անհրաժեշտ փաստաթղթեր չվարելու հետևանքով 17 ընդերքօգտագործող կազմակերպությունների պաշտոնատար անձինք «Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ» ՀՀ օրենսգրքի 60¹ հոդվածով սահմանված կարգով յուրաքանչյուր դեպքի համար (ընդհանուր առմամբ՝ 32 դեպք) պետք է տուգանվեն նվազագույն աշխատավարձի հարյուրապատիկի չափով:

2.3 «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքի 32-րդ հոդվածի համաձայն. «Եթե ոչ պակաս, քան երեք տարվա ընթացքում հանքարդյունահանման լիցենզառուն չի կարողացել իրականացնել հանքարդյունահանման աշխատանքներն իր հանքարդյունահանման նախագծին համապատասխան, և այդ ընթացքում արդյունահանել է արդյունահանման սահմանված չափաքանակի 50 տոկոսից պակաս, ապա լիազոր մարմինը դադարեցնում է այդ հանքային իրավունքը, եթե լիցենզային պայմանագրով այլ բան նախատեսված չէ:»:

Բազմիցս խախտվել է օրենքի հիշյալ պահանջը, սակայն խախտում թույլ տված լիցենզառուների հանքային իրավունքը լիազոր մարմնի կողմից չի դադարեցվել:

Այսպես.

- «Քար և ավազ» ՓԲ ընկերությանը 11.08.2005թ. թիվ 185 լիցենզային պայմանագրով Փարաքարի բազալտի հանքավայրից տրամադրվել է 308924 խմ A+B կարգի հաշվեկշռային պաշար՝ 9 տարով շահագործելու: Հանքավայրից բազալտի տարեկան արդյունահանման զանգվածը կազմում է 30000 խմ: Ըստ պայմանագրի 4.1 կետի, լիցենզառուն պարտավորվել է իրեն տրամադրված հանքավայրից, ոչ ավելի, քան երեք տարի, տարեկան նվազագույն արդյունահանել 15000 խմ օգտակար հանածո, որն ընկերության կողմից չի ապահովվել. 2005թ. ընթացքում արդյունահանվել է 73678 խմ, 2006թ.՝ 74884 խմ, իսկ 2007թ.՝ 127062 խմ: Սահմանված չափաքանակի 50%-ից պակաս 3 տարվա ընթացքում արդյունահանում իրականացնելու համար ընկերության լիցենզային իրավունքը ենթակա է դադարեցման (Լիցենզային պայմանագրի 10.3.1. կետ):
- «Քար և ավազ» ՓԲ ընկերությանը 11.08.2005թ. թիվ 184 լիցենզային պայմանագրով Նորագյուղի անդեզիտային բազալտի հանքավայրից տրամադրվել է 1,320,708.0 խմ C₁ կարգի հաշվեկշռային պաշար՝ 12 տարով շահագործման: Հանքավայրից բազալտի տարեկան արդյունահանման զանգվածը կազմում է 100000 խմ: Ըստ պայմանագրի 4.1 կետի, լիցենզառուն պարտավորվել է իրեն տրամադրված հանքավայրից ոչ ավելի, քան երեք տարի, տարեկան նվազագույն արդյունահանել 50000 խմ օգտակար հանածո, որն ընկերության կողմից չի ապահովվել, այսպես. 2005թ. ընթացքում ընկերության կողմից արդյունահանվել է 22,624.1 խմ օգտակար հանածո, 2006թ.՝ 33,204.8 խմ, իսկ 2007թ.՝ 29,140.6 խմ: Սահմանված չափաքանակի 50%-ից պակաս 3 տարվա ընթացքում արդյունահանում իրականացնելու համար ընկերության լիցենզային իրավունքը ենթակա է դադարեցման (Լիցենզային պայմանագրի 10.3.1. կետ):
- «Քար և ավազ» ՓԲ ընկերությանը 11.08.2005թ. թիվ 186 լիցենզային պայմանագրով տրամադրված Խարկովի տուֆի հանքավայրից տուֆի տարեկան արդյունահանման զանգվածը կազմում է 3196 խմ: Ըստ պայմանագրի 4.1 կետի, լիցենզառուն պարտավորվել է իրեն տրամադրված հանքավայրից ոչ ավելի, քան երեք տարի, տարեկան նվազագույն արդյունահանել 1598 խմ օգտակար հանածո, որն ընկերության կողմից չի ապահովվել: 2005թ. ընթացքում ընկերության կողմից արդյունահանվել է 706.8 խմ օգտակար հանածո, 2006թ.՝ 49.1 խմ, իսկ 2007թ.՝ 69.7 խմ: Սահմանված չափաքանակի 50%-ից պակաս 3 տարվա ընթացքում արդյունահանում իրականացնելու համար ընկերության լիցենզիային իրավունքը ենթակա է դադարեցման (Լիցենզային պայմանագրի 10.3.1. կետ):
- «Քար և ավազ» ՓԲ ընկերությանը 11.08.2005թ. թիվ 024 լիցենզային պայմանագրով տրամադրված Անիի Քարանձավի տուֆի հանքավայրից տուֆի տարեկան արդյունահանման զանգվածը կազմում է 15000 խմ: Ըստ պայմանագրի 4.1 կետի,

լիցենզառուն պարտավորվել է իրեն տրամադրված հանքավայրից ոչ ավելի, քան երեք տարի, տարեկան նվազագույնն արդյունահանել 7500 խմ օգտակար հանածո, որն ընկերության կողմից չի ապահովվել: 2005թ. ընթացքում ընկերության կողմից արդյունահանում չի կատարվել, 2006թ. արդյունահանվել է 651.1 խմ, 2007թ.՝ 294.8 խմ, իսկ 2008թ. առաջին կիսամյակում՝ 140.5 խմ: Սահմանված չափաքանակի 50%-ից պակաս 3 տարվա ընթացքում արդյունահանում իրականացնելու համար ընկերության լիցենզային իրավունքը ենթակա է դադարեցման (Լիցենզային պայմանագրի 10.3.1. կետ):

- «Քար և ավազ» ՓԲ ընկերությանը 11.08.2005թ. թիվ 187 լիցենզային պայմանագրով Ջրաբերի լիթոիդային պեմզայի հանքավայրից տրամադրվել է 1,526,313.5 խմ հաշվեկշռային պաշար՝ B+C₁ կարգի 14.5 տարով շահագործման: Հանքավայրից բազալտի տարեկան արդյունահանման զանգվածը կազմում է 100000 խմ: Ըստ պայմանագրի 4.1 կետի լիցենզառուն պարտավորվել է իրեն տրամադրված հանքավայրից ոչ ավելի, քան երեք տարի, տարեկան նվազագույնը արդյունահանել 50000 խմ օգտակար հանածո, որն ընկերության կողմից չի ապահովվել, այսպես. 2005թ. ընթացքում ընկերության կողմից արդյունահանվել է 6.479.0 խմ օգտակար հանածո, 2006թ.՝ 24,795.0 խմ, իսկ 2007թ.՝ 21,650.0 խմ: Սահմանված չափաքանակի 50%-ից պակաս 3 տարվա ընթացքում արդյունահանում իրականացնելու համար ընկերության լիցենզային իրավունքը ենթակա է դադարեցման (Լիցենզային պայմանագրի 10.3.1. կետ):
- «Անիպեմզա Կոմբինատ» ԲԲ ընկերությունը 18.10.2005թ. թիվ 216 լիցենզային պայմանագրի 4.1 կետի համաձայն, պարտավորվել է Շիրակի մարզի Անիպեմզայի պեմզայի և տուֆի հանքավայրից տարեկան նվազագույնը արդյունահանել 24500 խմ օգտակար հանածո, որից 17500 խմ տուֆ, 7000 խմ պեմզա, որն ընկերության կողմից չի ապահովվել: 2005թ. և 2006թ. ընթացքում արդյունահանում չի կատարվել, իսկ 2007թ. արդյունահանվել է 4129 խմ օգտակար հանածո: Սահմանված չափաքանակի 50%-ից պակաս 3 տարվա ընթացքում արդյունահանում իրականացնելու համար ընկերության լիցենզային իրավունքը ենթակա է դադարեցման (Լիցենզային պայմանագրի 10.3.1. կետ):

2.4 «Պինդ օգտակար հանածոների հանքավայրերի պաշարները և կանխատեսումային ռեսուրսները հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության 1998թ. փետրվարի 9-ի թիվ 80 որոշման 32 կետի բ) ենթակետը սահմանում է, որ «Կոնդիցիաների պարամետրերը և պինդ օգտակար հանածոների պաշարները ենթակա են վերահաստատման, եթե՝

բ) փոփոխվել են հանքային հումքի որակին ներկայացվող ստանդարտների կամ տեխնիկական պայմանների պահանջները»:

Մեր կողմից կատարված ուսումնասիրություններից պարզվել է, որ մի շարք դեպքերում չի կատարվել կառավարության հիշյալ որոշման պահանջը:

Այսպես.

- «Բազմաբերդ» ՍՊ ընկերության կողմից շահագործվող Վերին Բազմաբերդի տուֆի հանքավայրի պաշարները ԽՍՀՄ Պաշարների Պետական Հանձնաժողովի (այսուհետ՝ ՊՊՀ) կողմից 1973թ. օգոստոսի 3-ի թիվ 6951 արձանագրությամբ հաստատվել են որպես երեսասպատման սալիկների արտադրության համար բլոկների արդյունահանման նպատակով տրամադրված պաշարներ՝ 41.5% առաջին և 11.5% երկրորդ կարգի բլոկների հաշվարկով: Սակայն 10.06.2005թ. թիվ 096 լիցենզային պայմանագրում, որպես օգտակար հանածոյի լեռնային զանգվածից հանքաարտադրատեսակի ելք, ամրագրված է ուղիղ կտրվածքի քար 41.5%-ը, որը չի համապատասխանում ՊՊՀ կողմից հաստատված հանքաարտադրատեսակին: Այսինքն՝ ընկերությունը, երեսասպատման բլոկների փոխարեն, հանքավայրից փաստացի արդյունահանում է ուղիղ կտրվածքի տուֆ, դրանով վնաս է հասցվում պետությանը: Հետևաբար, անհրաժեշտ է սահմանված կարգով վերահաստատել հանքավայրի պաշարները՝ համապատասխանեցնելով լիցենզային պայմանագիրը ՊՊՀ-ի՝ վերը նշված արդձանագրության պահանջներին:
- «ԲՖՅ» ԲԲ ընկերության կողմից շահագործվող Քյորփլիի ֆելզիտային տուֆի հանքավայրի հանքային իրավունքի փաթեթում, մասնավորապես լիցենզային պայմանագրում, ամրագրված է 38% բլոկների ելք, որը, սակայն, հանքավայրի պաշարների հաշվարկման երկրաբանահետախուզական աշխանքների 1978թ. հաշվետվությամբ հաստատվել է 41.2%: Հաշվի առնելով, որ հանքավայրի պաշարներն առաջին անգամ հաստատվել են 1956թ. ապրիլի 20-ի թիվ 47 արձանագրությամբ, որով բլոկների ելքը հաստատվել էր 50%, իսկ հանքավայրի 1977-1979թթ. լեռնահետախուզման աշխատանքների արդյունքում վերահաշվարկվել է 41.2%, և ելնելով բացահանքի խորացման հումքի ներկայիս որակական հատկանիշներից, ինչպես նաև նկատի ունենալով շուկայի պահանջարկի, հանքային հումքի վերամշակման և տեխնոլոգիաների փոփոխությունները, անհրաժեշտ է մշակել նոր շահագործողական կոնդիցիաներ և կատարել պաշարների վերահաստատում:
- «Հասակ» ՍՊ ընկերության կողմից Վերին Բազմաբերդի տուֆի հանքավայրի պաշարները հաստատվել են ԽՍՀՄ Պաշարների Պետական Հանձնաժողովի կողմից 1973թ. օգոստոսի 3-ի թիվ 6951 արձանագրությամբ, որպես երեսասպատման սալիկների արտադրության նպատակով բլոկների արդյունահանման համար, 41.5% առաջին և 11.5% երկրորդ կարգի բլոկների հաշվարկով: Նախկին թիվ 319 պայմանագրով տրամադրված և թիվ 790 պաշարների մասին տեղեկանքի համաձայն ընկերությանը հանքավայրը տրամադրված է երեսասպատման սալիկների արտադրության նպատակով բլոկների արդյունահանման համար, որը հետագայում

ամրագրվել է թիվ 068 լիցենզային պայմանագրով: Սակայն ընկերությունը բլոկների փոխարեն հանքավայրից արդյունահանում է ուղիղ կտրվածքի տուֆ, ուստի անհրաժեշտ է սահմանված կարգով կատարել հանքավայրի պաշարների վերահաստատում:

Կան փաստեր, երբ վերոհիշյալ իրավական ակտի պահանջն արտացոլվել է լիցենզային պայմանագրերում կամ լիցենզիաներում՝ որպես հատուկ պայման, սակայն նույնպես չի կատարվել.

- «Մերձնոսկովյան» ԲԲ ընկերության կողմից շահագործվող Շիրակի մարզի Ադամի ավազակոպճային խառնուրդի հանքավայրի 06.09.2005թ. թիվ 210 լիցենզային պայմանագրի հավելվածում նախատեսվել է հատուկ պայման, ըստ որի ընկերությանը տրամադրված տեղամասի ստատիկ պաշարները պետք է վերահաստատվեին որպես դինամիկ պաշար, որը չի կատարվել: Ընկերության տնօրենը, Վերահսկիչ պալատի ստուգումից հետո, սկսել է պաշարների վերահաստատում իրականացնելու վերը նշված գործընթացը:
- «Բազալտ» ԱԿ Կոտայքի մարզի Գյամրեզի բազալտի հանքավայրի 16.12.2004թ. ՀԱ-Լ-14/304 հանքարդյունահանման լիցենզիայով ընկերության համար ամրագրվել են հատուկ պայմաններ՝ պաշարների վերահաստատման վերաբերյալ, սակայն այնուհետև այդ հատուկ պայմանները 14.06.2005թ. թիվ 131 լիցենզային պայմանագրում չեն արտացոլվել, ինչի հետևանքով դրանք չեն կատարվել:
- «Անիպենդա Կոմբինատ» ԲԲ ընկերությունը Շիրակի մարզի Անիպենդայի պենդայի և տուֆի հանքավայրի հանքարդյունահանման 18.10.2005թ. թիվ 216 պայմանագրի հավելվածում նշվել են հատուկ պայմաններ՝ Անիպենդայի հանքավայրի հետագա շահագործման վերաբերյալ, ըստ դրանց ընկերությունը պարտավոր էր սահմանված կարգով իրականացնել տրամադրված տեղամասի պաշարների վերահաստատում և կազմել հանքավայրի շահագործման նոր նախագիծ, որը չի կատարվել, սակայն պետք է կատարվի:
Վերոհիշյալ փաստերի առնչությամբ լիազոր մարմնի (նախկինում՝ ՀՀ առևտրի և տնտեսական զարգացման նախարարություն, այժմ՝ ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարություն) կողմից չեն ձեռնարկվել համապատասխան միջոցներ:

2.5 Արձանագրվել են նաև այլ բնույթի խախտումներ.

- «Բազմաբերդ» ՍՊ ընկերությանը 24.12.1999թ. թիվ 145 ընդերքօգտագործման պայմանագրով 24 տարի ժամկետով Վերին Բազմաբերդի հանքավայրից տրամադրվել է տուֆի 150.0 հազ.խմ հաշվեկշռային պաշար՝ ըստ B կարգի: Այնուհետև, «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված կարգով փաստաթղթերի վերաձևակերպման ընթացքում, կատարվել է

տեղամասի ընդլայնում՝ նախկինում տրամադրված B կարգի 150.0 հազ. խմ փոխարեն նոր պայմանագրով ընկերությանը տրամադրվել է 268.2 հազ. խմ հաշվեկշռային պաշար ըստ արդեն B և C₁ կարգերի, իսկ լեռնահատկացման տարածքն ավելացել է 8.08 հա-ով: Նշված գործընթացը չի համապատասխանում «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներին

- «Ֆրակցիա» ՓԲ ընկերությունը Ջրաբերի լիթոիդային պեմզայի հանքավայրի (հարավ-արևմտյան տեղամասի արևմտյան թև) հանքարդյունահանման աշխատանքներն իրականացնում է՝ համաձայն 25.08.2005թ. թիվ 110 լիցենզային պայմանագրի: Ընկերության կողմից 2001թ.-ից մինչև 2005թ. ընկած ժամանակահատվածում հանքավայրից մարվել է 33.13 հազ. խմ պեմզայի հաշվեկշռային պաշար, և մնացորդը 01.01.2005թ. դրությամբ կազմել է 782.37 հազ. խմ: 25.08.2005թ. թիվ 110 լիցենզային պայմանագրով տրամադրված հաշվեկշռային 672.829 հազ. խմ պաշարը չի համապատասխանում մնացորդային՝ 782.37 հազ. խմ հաշվեկշռային պաշարին, հետևաբար, լիցենզային պայմանագրով տրամադրված հաշվեկշռային պաշար՝ 109.541 հազ. խմ տարբերությամբ պակաս է արտացոլվել:
- «Հասակ» ՍՊ ընկերությունը Վերին Բազմաբերդի տուֆի հանքավայրի ընդերքօգտագործման աշխատանքներն իրականացրել է 28.08.2002թ. ՀՎ-13/233 գործունեության թույլտվությամբ և ընդերքօգտագործման 12.03.2003թ. թիվ 319 պայմանագրով: Ըստ վերջինիս, ընկերությանը հանքավայրի C₁ կարգի պաշարներից տրամադրվել է 301.2 հազ. խմ, իսկ 23.08.2005թ. թիվ 068 լիցենզային պայմանագրով C₁ կարգի պաշարներից տրամադրվել է 230.0 հազ. խմ հաշվեկշռային պաշար: Պայմանագրի 2.1 կետով նշվում է, որ հանքավայրից տարեկան արդյունահանման զանգվածը կազմում է 10000 խմ, իսկ 1-ին հավելվածի 3-րդ կետով նախատեսվում է տարեկան արդյունահանել 9950 խմ օգտակար հանածոյի զանգված: Կորուստները բնամասերում կազմում են 0.5%, որը չի համապատասխանում պայմանագրի 2-րդ հավելվածի 2.2 կետին, որտեղ նշվում է տարեկան արդյունահանման 10000 խմ օգտակար հանածո, իսկ կորուստները բնամասերում նշված են 17%, որը հաշվարկվել է նաև հանքավայրի շահագործման նախագծում: Ըստ 2-րդ հավելվածի, տուֆի տարեկան մարվող պաշարը կազմում է 12050 խմ: Արդյունքում՝ հաշվեկշռային մարվող պաշարը հանքավայրի շահագործման ամբողջ ժամկետի համար կկազմի 277150 խմ՝ 230000 խմ փոխարեն: Առաջանում է տարբերություն՝ 47150 խմ չափով հանքավայրի իրական մնացորդային հաշվեկշռային պաշարի և փաստաթղթերում արտացոլվող պաշարի միջև:
- «Հասակ» ՍՊ ընկերությունը Վերին Բազմաբերդի տուֆի հանքավայրի (2-րդ տեղամաս) ընդերքօգտագործման աշխատանքներն իրականացրել է՝ համաձայն 29.07.2005թ. թիվ 173 լիցենզային պայմանագրի: Ընկերությունը 15.04.2005թ. դիմել է լիազոր մարմին՝ ընդերքի տեղամասի ընդլայնման նպատակով, և ՀՀ առևտրի և տնտեսական զարգացման նախարարի 19.05.2006թ. թիվ 113-Ա հրամանով կատարվել է ընդերքի տեղամասի ընդլայնում: Ըստ

29.07.2005թ. թիվ 173 պայմանագրի փոփոխության տուֆի ամբողջ ժամկետի հաշվեկշռային մարվող պաշարը նշվում է $A+B+C_1$ կարգերի 1090912 խմ, իսկ տեղամասի ընդհանուր տարածքը՝ 9 հա:

Համաձայն հանքավայրի շահագործման աշխատանքային նախագծի տեխնիկական փարձաքննության (ՏՓ-174՝ 22.03.2005թ.) և շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննական (ԲՓ-48՝ 11.04.2005թ.) եզրակացության հանքավայրի II տեղամասի ընկերությանը հատկացված տեղամասում տուֆի հաշվեկշռային պաշարը կազմում է 1147000 խմ, որից կորզվող պաշարները կազմում են 1000870 խմ: Կորուստները բնամասերում կազմում են 12.74%, որոնք, սակայն, չեն համապատասխանում փոփոխված լիցենզային պայմանագրին. տրամադրված տուֆի հաշվեկշռային մարվող պաշարի 1,147.0 հազ. խմ փոխարեն նշվել է 1,090.912 հազ. խմ, իսկ կորուստը բնամասերում՝ 12.74% -ի փոխարեն՝ 19%: Այսինքն՝ լիցենզային պայմանագրով տրամադրված հաշվեկշռային պաշարները նվազեցվել են 56,088.0 խմ ծավալով:

- «Քար և ավազ» ՍՊ ընկերությանը Արմավիրի մարզի Փարաքարի բազալտի հանքավայրի շահագործման համար նախկին 28.09.2001թ. թիվ 220 պայմանագրով տրամադրվել է հանքավայրի $A+B$ կարգի պաշարից 305.6 հազ. խմ, իսկ 11.08.2005թ. թիվ 185 լիցենզային պայմանագրով $A+B$ կարգից տրամադրվել է 308.924 հազ. խմ բազալտի հաշվեկշռային պաշար: Ընկերության կողմից 2001թ.-ից մինչև 2005թ. ընկած ժամանակահատվածում հանքավայրից մարվել է 28.61 հազ. խմ բազալտի հաշվեկշռային պաշար, այսինքն՝ բազալտի հաշվեկշռային պաշարների մնացորդը 01.01.2005թ. դրությամբ կազմել է 276.99 հազ. խմ: 11.08.2005թ. թիվ 185 լիցենզային պայմանագրով տրամադրված հաշվեկշռային 308.924 հազ. խմ պաշարը չի համապատասխանում մնացորդային 276.99 հազ. խմ հաշվեկշռային պաշարին: Լիցենզային պայմանագրով տրամադրված հաշվեկշռային պաշարները 31.934 հազ. խմ ավելի են արտացոլվել, որի հետևանքով տարբերություն է առաջացել հանքավայրի իրական մնացորդային հաշվեկշռային պաշարների և փաստաթղթերով արտացոլված պաշարների միջև:
- «Քար և ավազ» ՍՊ ընկերությանը ընդերքօգտագործման 26.01.2004թ. թիվ 356 պայմանագրով Խարկովի տուֆի հանքավայրի A կարգից 23 տարի շահագործման համար տրամադրվել է 74,037.0 խմ տուֆի հաշվեկշռային պաշար, իսկ 11.08.2005թ. թիվ 186 լիցենզային պայմանագրով A կարգից տրամադրվել է 64,340.0 խմ հաշվեկշռային պաշար՝ 20 տարի շահագործման համար: Հանքավայրի օգտակար հանածոյի մարվող պաշարների շարժը արտացոլող 5-ՕՀՊՀ հաշվետվությամբ ընկերության կողմից 2004թ. տուֆի մարված պաշարը կազմել է 850 խմ, հաշվեկշռային պաշարի մնացորդը 01.01.2005թ. դրությամբ կազմել

է 73,187.0 խմ, որն էլ պետք է արտացոլվեր 11.08.2005թ. թիվ 186 լիցենզային պայմանագրում՝ 64,340.0 խմ տրամադրված հաշվեկշռային պաշարի փոխարեն:

- «Կարիեր Ինվեստ» ՍՊ ընկերությունը Կարապի ձորի բազալտի հանքավայրի հանքարդյունահանման աշխատանքներն իրականացնում է՝ համաձայն 24.10.2005թ. տրված ՀԱ-Լ-14/370 լիցենզիայի և 03.05.06թ. կնքված թիվ 270 լիցենզային պայմանագրի: Ընկերությանը լիցենզիայով շահագործման է տրամադրվել A կարգի համար 362.7 հազ. խմ բազալտի մարվող պաշար, որը նախատեսվել է նաև ՕՀՊԳ-ի պաշարների հաստատման 11.07.05թ. թիվ 74 որոշմամբ: Սակայն 03.05.2006թ. թիվ 270 լիցենզային պայմանագրում նշվում է, որ ընկերությանը տրամադրվում է 362.7 հազ. խմ բազալտի հաշվեկշռային պաշար ըստ A+B+C1 կարգի, որը չի համապատասխանում հաստատված և լիցենզիայով տրամադրված պաշարին:
 - «Կարիեր Ինվեստ» ՍՊ ընկերությունը Կարապի ձորի լիթոիդային պեմզայի (2-րդ տեղամաս) հանքավայրի հանքարդյունահանման աշխատանքներն իրականացնում է՝ համաձայն 28.11.2005թ. տրված ՀԱ-Լ-14/371 լիցենզիայի և 03.05.06թ. կնքված թիվ 271 լիցենզային պայմանագրի: Ընկերությանը լիցենզիայով շահագործման է տրամադրվել B կարգի համար 750.7 հազ. խմ լիթոիդային պեմզայի մարվող պաշար, որը նախատեսվել է նաև ՕՀՊԳ-ի պաշարների հաստատման 11.07.2005թ. թիվ 73 որոշմամբ: Սակայն 03.05.2006թ. թիվ 271 լիցենզային պայմանագրով նշվում է, որ տրամադրվում է 750.7 հազ. խմ բազալտի հաշվեկշռային պաշար ըստ A+B+C1 կարգի, որը չի համապատասխանում հաստատված և լիցենզիայով տրամադրված պաշարին:
 - Համաձայն «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 36-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, լեռնահատկացումը կատարվում է հանքավայրի շահագործման նախագծով, որը կցվում է լիցենզային պայմանագրին որպես դրա անբաժանելի մաս: Սակայն «Վառնաշ» ՍՊ ընկերությունն իր կողմից շահագործվող Տավուշի մարզի Այրումի գիպսատար կավի և Լոռու մարզի Լեռնաջրի ավազակույճային խառնուրդի հանքավայրերի համար չունի համապատասխան լեռնահատկացում:
- 2.6. «Ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 65-րդ հոդվածի 1-ին մասի, ինչպես նաև «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքի դրույթներին համաձայն, ընդերքօգտագործման իրավունք սահմանող փաստաթղթերը մինչև 2004թ. հուլիսի 1-ը սահմանված կարգով պետք է համապատասխանեցվեին օրենսդրության պահանջներին, ինչը, սակայն, չի կատարվել ներքոհիշյալ ընդերքօգտագործողների դեպքում, որոնք օրենսդրությամբ ամրագրված հանքային իրավունքներ են ձեռք բերել վերոհիշյալ անցումային ժամանակաշրջանի ավարտից հետո՝ շարունակելով հանքավայրերը շահագործել նախկին ընդերքօգտագործման պայմանագրերով.

«Բազմաբերդ» ՍՊԸ (Վ. Բազմաբերդի տուֆի հանքավայր), «Ավագ և Աշոտ» ՍՊԸ (Կաքավաձորի տուֆի հանքավայրի 2-րդ տեղամաս), «Հասակ» ՍՊԸ (Վ. Բազմաբերդի տուֆի հանքավայրի և Վ. Բազմաբերդի տուֆի հանքավայրի 2-րդ տեղամաս), «Քար և ավագ» ՓԲԸ (Արմավիրի մարզի Փարաքարի բազալտի, Ջրաբերի լիթոիդային պեմզայի, Նորագյուղի անդեզիտաբազալտի, Խարկովի տուֆի), «Լոռի ՃՃՇ» ՓԲԸ (Դուրսալի – Խաչակապի ԱԿԽ հանքավայր, «Ֆրակցիա» ԲԲԸ (Ջրաբերի լիթոիդային պեմզայի հանքավայր), «Անիպեմզա կոմբինատ» ԲԲԸ (Անիպեմզայի և տուֆի հանքավայրեր):

- 2.7 «Կոնցեսիային մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի համաձայն, «Լիազոր մարմնի իրավասություններն են՝ 1) «սույն օրենքի համաձայն՝ հանքային իրավունքների և թույլտվությունների տրամադրումը, ինչպես նաև այդ իրավունքների իրականացման նկատմամբ վերահսկողությունը, 4) սույն օրենքով նախատեսված պայմանագրեր նախապատրաստելը, պետության անունից դրանց շուրջ բանակցելը և լիցենզառուների հետ պայմանագիր կնքելը, 11) ընդերքի օգտագործման նպատակով Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված, հանապատասխան նորմերի և կանոնների կատարման նկատմամբ վերահսկողության իրականացումը»:

«Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքի 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն, «Ընդերքի օգտագործման և պահպանման բնագավառում լիազորված մարմնի իրավասություններն են՝ 2) ընդերքի օգտագործման և պահպանության բնագավառում ընդունված նորմերի և կանոնների կատարման նկատմամբ վերահսկողության իրականացում»:

Հետևաբար, վերը նշված խախտումներն արդյունք են նաև պետական լիազոր մարմնի կողմից նշված իրավական ակտերով սահմանված իրավասությունների, այդ թվում՝ վերահսկողական ոչ պատշաճ իրականացման:

Նախկինում այդ մարմիններն էին՝ ՀՀ առևտրի և տնտեսական զարգացման ու բնապահպանության նախարարությունները:

Այնուհետև, 15.05.2008թ. ընդունվել է «ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարությանը նոր լիազորություններ վերապահելու մասին» ՀՀ կառավարության թիվ 653-Ն որոշումը, որի համաձայն, «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքով (բացառությամբ՝ օրենքի «VII. Շրջակա միջավայրի պահպանությունը» բաժնի 59, 60, 61, 62 և 65-րդ հոդվածներով սահմանված իրավասությունների), ՀՀ ընդերքի մասին օրենսգրքով և «Բնապահպանական վերահսկողության մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված լիազոր մարմնի իրավասությունները վերապահվեցին ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարությանը:

ՀՀ կառավարության 31.07.2003թ. թիվ 959-Ն որոշման համաձայն սահմանվել են ՀՀ կոնցեսիոն գործակալության նպատակները, խնդիրներն ու գործառնությունները: Մասնավորապես, որոշման 8-րդ կետին համապատասխան՝ «8. Գործակալությունն իր

նպատակների և խնդիրների իրականացման համար Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով, իր իրավասության սահմաններում իրականացնում է հետևյալ գործառնությունները՝

դ) հանքարդյունահանման հատուկ և (կամ) հանքարդյունահանման լիցենզառուին գրավոր զգուշացում տալու, ինչպես նաև հանքարդյունահանման հատուկ և (կամ) հանքարդյունահանման լիցենզիայի գործողության դադարեցման վերաբերյալ լիազոր մարմին առաջարկություններ ներկայացնելը.

է) կայունացման, կոնցեսիոն և համապատասխան լիցենզիային պայմանագրերի նախապատրաստելը և դրանք լիազոր մարմին՝ կնքման ներկայացնելը.

ը) լիցենզառուի կողմից օրենքի և լիցենզիայի պայմանների, ինչպես նաև համապատասխան պայմանագրերով ստանձնած պարտավորությունների կատարման վերաբերյալ լիազոր մարմին առաջարկություններ ներկայացնելը:»։ Ի դեպ, ՀՀ Կոնցեսիոն գործակալությունը նախկինում գործում էր ՀՀ առևտրի և տնտեսական զարգացման նախարարության համակարգում, իսկ այժմ՝ ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության համակարգում: Այսինքն՝ պետական լիազոր (լիազորված) մարմին (ներին) օրենսդրությամբ վերապահված իրավասությունների գերակշիռ մասը ՀՀ կոնցեսիոն գործակալության գործառնություն է, ուստի կարող ենք փաստել, որ վերը նշված խախտումները ՀՀ կոնցեսիոն գործակալության կառուցվածքային ստորաբաժանումների (օրինակ՝ Պայմանագրաիրավական բաժին, Պարտավորությունների կատարման հսկողությունների բաժին) անարդյունավետ աշխատանքի հետևանք է:

3. Արտադրական վտանգավոր օբյեկտը ռեեստրում գրանցելու և տեխնիկական անվտանգության փորձաքննություն անցնելու մասին

ՀՀ կառավարության 29.12.2005թ. թիվ 2334-Ն որոշմամբ ՀՀ առևտրի և տնտեսական զարգացման նախարարության համակարգում ստեղծվել է «Տեխնիկական անվտանգության ազգային կենտրոն» ՊՈԱԿ-ը (այսուհետ՝ ՊՈԱԿ), որի գործառնություն է նաև՝ ընդերքօգտագործման տեղամասերում հանքարդյունահանման աշխատանքների անվտանգ իրականացման ապահովումը: Այնուհետև, ՀՀ կառավարության 15.05.2008թ. թիվ 532-Ն որոշմամբ ՊՈԱԿ-ը ՀՀ առևտրի և տնտեսական զարգացման նախարարության համակարգից տեղափոխվել է ՀՀ Արտակարգ իրավիճակների նախարարության համակարգ:

Համաձայն «Տեխնիկական անվտանգության ապահովման պետական կարգավորման մասին» ՀՀ օրենքի 11-րդ հոդվածի 6-րդ մասի, շահագործվող արտադրական վտանգավոր օբյեկտը ենթակա է տեխնիկական անվտանգության փորձաքննության տարեկան առնվազն

մեկ անգամ, իսկ օրենքի 21-րդ հոդվածի 5-րդ մասով սահմանվել է, որ տեխնիկական անվտանգության փորձաքննություն չանցկացնելն առաջացնում է տուգանքի նշանակում՝ նվազագույն աշխատավարձի հազարապատիկի չափով (1 մլն դրամ):

Վերահսկողության ենթարկված 20 կազմակերպությունից արտադրական վտանգավոր օբյեկտ համարվող հանքավայրերի սահմանված կարգով տեխնիկական անվտանգության փորձաքննություն չեն անցել «Ավագ Աշոտ» ՍՊԸ (մեկ հանքավայր), «Հասակ» ՍՊԸ (մեկ հանքավայր), «Լոռիի ՃՇՇ» ՓԲԸ (մեկ հանքավայր), «ԲՖՅ» ԲԲԸ (մեկ հանքավայր), «Վառնաշ» ՍՊԸ (մեկ հանքավայր), «Անիպեմզա կոմբինատ» ԲԲԸ (մեկ հանքավայր):

ՀՀ առևտրի և տնտեսական զարգացման նախարարության, իսկ հետագայում նաև՝ ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարության կողմից լիարժեք չեն կատարվել օրենսդրության պահանջները՝ համապատասխան վարչական վարույթ չի իրականացվել և արդյունքում ՀՀ պետական բյուջե չեն մուտքագրվել տուգանքի գումարները:

4. Ընդերքօգտագործման նպատակով հողամասերի տրամադրման մասին

Ստուգմամբ հայտնաբերվել են հողամասի նպատակային նշանակությանը չհամապատասխանող հողօգտագործման՝ 4, առանց հողամասի վարձակալության պայմանագիր կնքելու հողօգտագործման՝ 4, առանց հողամասի վարձակալության պայմանագրի նոտարական վավերացում և դրանից ծագող իրավունքների պետական գրանցում իրականացնելու հողօգտագործման՝ 8 և ընդերքի իրավունքը հաստատող փաստաթղթերին չհամապատասխանող հողհատկացման 17 դեպք:

Այսպես.

- 4.1 Լեռնաջրի ԱԿԽ-ի և Արամուսի բազալտի հանքավայրերի հողամասերի նպատակային նշանակությունը գյուղատնտեսական է, սակայն այդ հողերը համապատասխանաբար՝ «Վառնաշ» ՍՊԸ և «Բազալտ» ԱԿ, վարձակալության իրավունքով տրամադրվել են ընդերքօգտագործման: Խախտվել է ՀՀ հողային օրենսգրքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջը, որի համաձայն հողամասը թույլատրվում է օգտագործել վերջինիս նպատակային նշանակությանը համապատասխան:
- 4.2 Համաձայն ՀՀ հողային օրենսգրքի 76-րդ հադվածի 3-րդ մասի, հողամասերը վարձակալության իրավունքով տրամադրվում են մրցույթով, իսկ 13-րդ հոդվածի 6-րդ մասով՝ օգտակար հանածոյի արդյունահանման համար հողամասերը տրամադրվում են ընդերքի օգտագործման իրավունքը հաստատող փաստաթղթերին համապատասխան: «Քարաբերդ» ՍՊԸ-ն ընդերքի օգտագործման իրավունքը հաստատող փաստաթղթերից 2005 թվականին ունեցել է միայն ՀԱ-Լ-14/345 հատուկ լիցենզիան, սակայն Լոռու մարզի Լեռնապատի գյուղապետի 17.06.2005թ.

թիվ 7 որոշմամբ ուղղակի (առանց մրցույթի) համայնքի պահուստային հողերից հանքարդյունաբերության նպատակով ընկերությանը հատկացվել է 38.0219 հա տարածք, որի համար 17.06.2005թ. կնքվել է հողամասի վարձակալության պայմանագիր՝ 25 տարի ժամկետով, տարեկան 467,970.0 դրամ վարձավճարով, որը կազմում է կադաստրային արժեքի 0.5%-ը: Վարձակալության իրավունքը պետական գրանցում է ստացել 24.06.2005թ. (վկայական N1163145): Ըստ նշված վկայականի, հողամասի նպատակային նշանակությունն արտադրական է, և այն տրամադրվել է հանքարդյունաբերության նպատակով: Ընկերությանը հողամասի ուղղակի տրամադրումը հակասում է ՀՀ հողային օրենսգրքի պահանջներին:

Ընկերությունը վարձակալած տարածքից՝

- 200 քմ մակերեսով հողատարածք 07.007.2005թ. ենթավարձակալության է տրամադրել «Ղ-Տելեկոմ» ՓԲԸ-ին՝ բջջային հիմնական կայան տեղակայելու նպատակով, տարեկան 600.0 հազ. դրամ վարձավճարով, իրավունքի պետական գրանցում՝ 11.07.2005թ.: Ընկերությունը հողամասը ենթավարձակալության է հանձնել առանց վարձատրի համաձայնության, ընդ որում վարձատրի թույլատվությունը տրվել է 10.07.2005թ. միայն, այսինքն՝ ենթավարձակալության պայմանագիրը կնքելուց հետո:
- 200 քմ մակերեսով հողատարածք 28.08.2006թ. ենթավարձակալության է տրամադրել «Արմենիա Տելեֆոն Կամպանի» ՓԲԸ-ին՝ բջջային հիմնական կայանի տեղակայման նպատակով, տարեկան 600.0 հազ. դրամ վարձավճարով, իրավունքի պետական գրանցում՝ 30.08.2006թ.:

Վերը նշված երկու դեպքն էլ կատարվել են ՀՀ հողային օրենսգրքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջների խախտմամբ, քանի որ չի պահպանվել հողամասի նպատակային նշանակությունը:

Ընդհանուր առմամբ, վարձակալած 380219 հա տարածքի համար Լեռնապատ համայնքին ընկերության կողմից վճարման ենթակա տարեկան վարձավճարը կազմում է 468 հազ. դրամ այն դեպքում, երբ այդ տարածքից ենթավարձակալության տրված միայն 400 քմ տարածքի դիմաց ընկերությունը «Ղ-Տելեկոմ» և «Արմենիա Տելեֆոն Կամպանի» կազմակերպություններից տարեկան ստանում է 1,200.0 հազ. դրամ (մոտ 3 անգամ ավելի) վարձավճար: Վերոգրյալը Լեռնապատ համայնքի ղեկավարի կողմից հողերի անարդյունավետ օգտագործման հետևանք է:

- 4.3 «Կարիեր Ինվեստ» ՍՊԸ կողմից շահագործվող երկու հանքավայրի, «Ֆելգրան» ՍՊԸ և «Անիպեմզա կոմբինատ» ԲԲԸ կողմից շահագործվող հանքավայրերի վերաբերյալ չկան սահմանված կարգով կնքված հողամասի վարձակալության պայմանագրեր, դրանով խախտվել են ՀՀ հողային օրենսգրքի 51-րդ հոդվածի դրույթներն այն մասին, որ հողամասի

օգտագործման համար սահմանված կարգով պետք է կնքվի համապատասխան պայմանագիր, ինչպես նաև՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 610-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջը, որի համաձայն. «1. Վարձակալության պայմանագիրը կնքվում է գրավոր»:

- 4.4 ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 610-րդ հոդվածի 2-րդ մասն ամրագրում է. «2. Անշարժ գույքի վարձակալության պայմանագիրը ենթակա է նոտարական վավերացման»: Նույն օրենսգրքի 611-րդ հոդվածի համաձայն «Անշարժ գույքի վարձակալության պայմանագրից ծագող իրավունքները ենթակա են պետական գրանցման»: ՀՀ հողային օրենսգրքի 54-րդ հոդվածը սահմանում է, որ. «հողամասերի նկատմամբ քաղաքացիների և իրավաբանական անձանց սեփականության, օգտագործման, գրավի իրավունքը, հիփոթեքը, սերվիտուտները, ինչպես նաև օրենքով նախատեսված այլ գույքային իրավունքները ծագում են պետական գրանցման պահից»: Ներքոհիշյալ կազմակերպությունները՝ «Լոռի ՃՇՇ» ՓԲԸ (Դուրսալի - Խաչակալի ԱԿԽ հանքավայր), «Վառձաշ» ՍՊԸ (Այրումի գիպսատար կավի հանքավայր), «Հասակ» ՍՊԸ (Վ. Բազմաբերդի տուֆի հանքավայր), «Գետն Գրուպ» ՓԲԸ (Ձիթհանքովի պեմզային տուֆի, Բագրավանի պեմզային տուֆի և Սևբարի կարբոնատացված վիտրոկլասիկ տուֆիտների հանքավայրեր), «Մերձնոսկովյան» ԲԲԸ (Աղամի ԱԿԽ հանքավայր), «Իջևանի ՃՇՇ» ՓԲԸ (Գետահովիտի ԱԿԽ հանքավայր) խախտել են օրենսդրության վերոհիշյալ պահանջները:

Թվարկված կազմակերպություններից մի քանիսը, ինչպես, օրինակ՝ «Կարիեր Ինվեստ» ՍՊԸ, «Գետն Գրուպ» ՓԲԸ կամ «Մերձնոսկովյան» ԲԲԸ, չունենալով հողօգտագործման համապատասխան ձևակերպում, այնուամենայնիվ կատարում են վճարումներ տեղական բյուջե՝ փաստացի հողօգտագործման համար:

- 4.5 Համաձայն ՀՀ հողային օրենսգրքի 13-րդ հոդվածի 6-րդ մասի, «օգտակար հանածոների արդյունահանման համար հողամասերը տրամադրվում են ընդերքի օգտագործման իրավունք հաստատող փաստաթղթերին համապատասխան»:

- «Քար և ավազ» ՓԲԸ (Փարաքարի բազալտի և Ջրաբերի լիթոիդային պեմզայի հանքավայրեր), «Վառձաշ» ՍՊԸ (Այրումի գիպսատար կավի և Լեռնաջրի ԱԿԽ հանքավայրեր), «Գետն Գրուպ» ՓԲԸ (Արաքսի ԱԿԽ հանքավայրեր), «ԲՖՑ» ԲԲԸ (Քյորփիլի ֆելզիտային տուֆի հանքավայր), հողօգտագործման փաստաթղթերի ժամկետը գերազանցում է «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքով ամրագրված ընդերքի օգտագործման իրավունքը հաստատող փաստաթղթերի 25 տարվա առավելագույն ժամկետը:
- «Բազալտ» ԱԿ (Գյամրեզի անդեզիտաբազալտի, Արամուսի բազալտի և Բալահովիտի բազալտի հանքավայրեր), «Քար և ավազ» ՓԲԸ (Փարաքարի բազալտի և Անիքարանձավի տուֆի հանքավայր), «ՄԳՄ Անդրաունդ» ՍՊԸ (Ուջանի տուֆի հանքավայր), «Հասակ» ՍՊԸ (Վերին Բազմաբերդի տուֆի հանքավայր, Վերին Բազմաբերդի տուֆի հանքավայրի 2-

րդ տեղամաս), «Մերձնոսկովյան» ԲԲԸ (Ադամի ԱԿԽ հանքավայր), «Բազմաբերդ» ՍՊԸ (Վերին Բազմաբերդի տուֆի հանքավայր), «Գրիար» ՍՊԸ (Ջրաբերի լիթոիդային պեմզայի հանքավայր), վարձակալած հողամասերի տարածքները փոքր են ընդերքի օգտագործման իրավունքը հաստատող փաստաթղթերով (լեռնահատկացման ակտով) տրամադրված տարածքներից:

Վերը նշված խախտումները հետևանք են ընդերքօգտագործման և հողօգտագործման բնագավառում համապատասխան լիազոր մարմինների համագործակցության բացակայության, ինչպես նաև համայնքների ղեկավարների կողմից ՀՀ հողային օրենսգրքի 43-րդ հոդվածով սահմանված վերահսկողության ոչ պատշաճ իրականացման:

5. Ընդերքօգտագործման վճարների հաշվառման և հավաքման, ինչպես նաև չարտացոլված իրացման շրջանառության մասին (հավելված 2)

«Բնապահպանական և բնօգտագործման վճարների մասին» ՀՀ օրենքի 18-րդ հոդվածի 6-րդ մասով սահմանվել է. «6). վճարը թաքցնելու կամ այն պակաս ցույց տալու (սահմանված հաշվարկ-հաշվետվություններում վճարի գումարը ցույց չտալու, պակաս ցույց տալու կամ գործունեություն չիրականացնելու մասին կեղծ տվյալներ ներկայացնելու) դեպքում գանձվում է սույն օրենքին համապատասխան հաշվարկված՝ թաքցված կամ պակաս ցույց տրված վճարի գումարը, ինչպես նաև տուգանք՝ այդ գումարի 50 տոկոսի չափով... »:

- «ԲՖՅ» ԲԲ ընկերությունը Քյորփլիի ֆերդիտային տուֆի հանքավայրից 2006, 2007թթ. և 2008թ. 1-ին կիսամյակում մարել է 30,275.0 խմ օգտակար հանածոյի պաշար, որի համար բնօգտագործման ընդհանուր վճարը կազմել է 8,358.8 հազ. դրամ: Սակայն բնօգտագործման վճարի դրույքաչափերը սխալ են կիրառվել, նշված ժամանակահատվածի ճշգրտված բնօգտագործման ընդհանուր վճարը պետք է կազմեր 9,463.6 հազ. դրամ: Հետևաբար, առաջանում է բնօգտագործման լրացուցիչ վճար՝ 1,657.2 հազ. դրամի (1104.8+50%) չափով, որն ընկերության կողմից ենթակա է վերականգնման ՀՀ պետական բյուջե:
- Ջրաբերի լիթոիդային պեմզայի հանքավայրում իրականացված մարկշեյդերական չափազրումների արդյունքներով՝ 14.11.2007-12.08.2008թթ. ժամանակահատվածում «Ֆրակցիա» ՓԲ ընկերության կողմից մարված պաշարը կազմել է 62,7 հազ. խմ, իսկ ընկերության ներկայացրած հաշվետվություններով և տեղեկանքով՝ 30,6 հազ. խմ: Առաջանում է դրական տարբերություն՝ 32.1 հազ. խմ չափով, որի համար

բնօգտագործման վճարը կկազմի 1,683.5 հազ. դրամ ($32.1 \times 35+50\%$), ինչն ընկերության կողմից ենթակա է վերականգնման ՀՀ պետական բյուջե:

- Վերին Բազմաբերդի տուֆի հանքավայրում իրականացված մարկշեյթերական չափագրման տվյալներով 18.12.2007թ. մինչև 12.08.2008թ. ժամանակահատվածում «Բազմաբերդ» ՍՊ ընկերության կողմից արդյունահանվել է 7,674.0 խմ տուֆի զանգված, որի մարված պաշարը կկազմի 8,790.0 խմ ($7674:0.873 \cdot$ ներառյալ՝ 12.7% կորուստը բնամասերում), սակայն հաշվետվություններով և տեղեկանքով ընկերության կողմից ներկայացվել է 8,440.0 խմ մարված պաշար: Առկա է 350 խմ մարված պաշարի դրական տարբերություն, որի բնօգտագործման վճարը կկազմի 157.5 հազ. դրամ ($350 \times 300+50\%$), որն ընկերության կողմից ենթակա է վերականգնման ՀՀ պետական բյուջե:
- «Հասակ» ՍՊ ընկերության Վերին Բազմաբերդի տուֆի հանքավայրի պաշարները ԽՍՀՄ Պաշարների Պետական Հանձնաժողովի (ՊՊՀ) 1973թ. օգոստոսի 3-ի թիվ 6951 արձանագրությամբ հաստատվել են երեսապատման սալիկների արտադրության նպատակով բլոկների արդյունահանման համար՝ 41.5% առաջին և 11.5% երկրորդ կարգի բլոկների հաշվարկով: 23.08.2005թ. թիվ 068 լիցենզային պայմանագրով ընկերությանը տրամադրվել է 230.0 հազ. խմ C_1 կարգի հաշվեկշռային պաշար: Ստուգվող ժամանակահատվածում մարված 7344.9 խմ պաշարի դիմաց հաշվարկվել է 1,258.0 հազ. դրամ բնօգտագործման վճար: Սակայն բնօգտագործման վճարը, երեսապատման սալիկների համար սահմանված 300 դրամ դրույքաչափով հաշվարկելու դեպքում, կկազմի 2,203.5 հազ. դրամ (7344.9×300), ուստի տարբերությունը 945.5 հազ. դրամ է: Արդյունքում՝ հաշվարկվել է 1,418.3 հազ. դրամ ($945.5+50\%$) բնօգտագործման վճար, ինչն ընկերության կողմից ենթակա է վերականգնման ՀՀ պետական բյուջե:
- Արմավիրի մարզի Փարաքարի բազալտի հանքավայրի համար «Քար և ավազ» ՓԲ ընկերության կողմից ներկայացված 2006թ. եռամսյակների բնօգտագործման վճարների հաշվարկ-հաշվետվություններով՝ օգտակար հանածոյի մարված պաշարը 2006թ. համար կազմել է 7,375.6 խմ, իսկ օգտակար հանածոյի մարվող պաշարների շարժն արտացոլող 5-ՕՀՊՀ հաշվետվությամբ՝ 2006թ. համար այն կազմել է 8,568.0 խմ: Տարբերության՝ 1,192.4 խմ օգտակար հանածոյի մարված պաշարի համար բնօգտագործման վճարը կկազմի 258.6 հազ. դրամ ($1192.4 \times 144.6+50\%$), որն ընկերության կողմից վերականգնվել է ՀՀ պետական բյուջե՝ ՀՀ վերահսկիչ պալատի անվամբ բացված՝ «Պետությանը պատճառված վնասների փոխհատուցումից մուտքեր» եկամտային հաշվին:
- Նորագյուղի անդեզիտային բազալտի հանքավայրի համար «Քար և ավազ» ՓԲ ընկերության կողմից ներկայացված 2006թ. եռամսյակների բնօգտագործման վճարների հաշվարկ-հաշվետվություններով՝ օգտակար հանածոյի մարված պաշարը 2006 թվականին

կազմել է 33,181.0 խմ, իսկ օգտակար հանածոյի մարվող պաշարների շարժն արտացոլող 5-ՕՀՊՀ հաշվետվությամբ՝ 2006թ. համար այն կազմել է 36,545.0 խմ: Տարբերության՝ 3,364.0 խմ օգտակար հանածոյի մարված պաշարի համար բնօգտագործման վճարը կկազմի 816.9 հազ. դրամ ($(3364 \times 161.9 + 50\%)$), որն ընկերության կողմից վերականգնվել է ՀՀ պետական բյուջե՝ ՀՀ վերահսկիչ պալատի անվամբ բացված՝ «Պետությանը պատճառված վնասների փոխհատուցումից մուտքեր» եկամտային հաշվին:

- «Գրիար» ՓԲ ընկերությունը Ջրաբերի լիթոիդային պեմզայի հանքավայրի «Լանջ» տեղամասի շահագործման համար ներկայացված 2007թ. երկրորդ եռամսյակի բնօգտագործման վճարների հաշվարկ-հաշվետվությամբ՝ 7,383.7 խմ մարված պաշարի համար բնօգտագործման վճար է հաշվարկել 38.4 հազ. դրամ՝ 384.0 հազ. դրամի փոխարեն: Տարբերություն կազմող 345.6 հազ. դրամ բնօգտագործման վճարը և 50% տուգանքը՝ 518.4 հազ. դրամ ընդհանուր գումարով, ընկերության կողմից ենթակա են վերականգնման ՀՀ պետական բյուջե:
- «Կարիեր Ինվեստ» ՍՊ ընկերությանը տրամադրված Կարապի ձորի լիթոիդային պեմզայի (2-րդ տեղամաս) հանքավայրի 2007թ. եռամսյակների համար ներկայացված բնօգտագործման վճարների հաշվարկ-հաշվետվություններում օգտակար հանածոյի ընդհանուր մարված պաշարը 2007 թվականին կազմել է 18,560.9 խմ, իսկ օգտակար հանածոյի մարվող պաշարների շարժն արտացոլող 5-ՕՀՊՀ հաշվետվությամբ՝ 19,161 խմ: Տարբերության՝ 600.1 խմ օգտակար հանածոյի մարված պաշարի համար առաջանում է լրացուցիչ բնօգտագործման վճար՝ 31.5 հազ. դրամի չափով ($(600.1 \times 35 + 50\%)$), որն ընկերության կողմից ենթակա է վերականգնման ՀՀ պետական բյուջե:
- Սարալի անդեզիտա-բազալտի հանքավայրի շինարարական քարերի բնօգտագործման վճարի հաշվարկի համար «Քարաբերդ» ՍՊ ընկերության կողմից որպես դրույքաչափ է ընդունվել ՀՀ կառավարության 30.12.1998թ. թիվ 864 որոշմամբ սահմանված նվազագույն 100 դրամը, իսկ իրացման գնից 3.5%-ի չափով դրույքաչափի հաշվարկ չի կատարվել: Այնինչ, 2006թ. 4-րդ եռամսյակի 1856.0 խմ օգտակար հանածոյի մարված պաշարի բնօգտագործման վճարն ընկերությունը պետք է հաշվարկեր 163.6 դրամ դրույքաչափով՝ 100 դրամի փոխարեն, 2007թ. 1-ին եռամսյակի 1150.0 խմ՝ 199.5 դրամ դրույքաչափով, 2007թ. 2-րդ եռամսյակի 2360.0 խմ՝ 150.0 դրամ դրույքաչափով: Սխալ դրույքաչափեր կիրառելու հետևանքով, ընդհանուր առմամբ, 5,366.0 խմ անդեզիտաբազալտի մարված պաշարի համար հաշվարկվել է 536.6 հազ. դրամ բնօգտագործման վճար՝ 887.2 հազ. դրամի փոխարեն: Տարբերության՝ 350.6 հազ. դրամի մասով առաջանում է լրացուցիչ բնօգտագործման վճար՝ 525.9 հազ. դրամի չափով ($(350 + 50\%)$), որն ընկերության կողմից ենթակա է վերականգնման ՀՀ պետական բյուջե:

- ՀՀ կառավարության 30.12.1998թ. թիվ 864 որոշման համաձայն, «Բազալտ» ԱԿ-ին տրամադրված Կոտայքի մարզի Գյամրեզի բազալտի հանքավայրի համար բնօգտագործման վճարի նվազագույն դրույքաչափը կազմում է 100 դրամ՝ մեկ խմ բազալտի մարված պաշարի համար: Այդ դրույքաչափերի սխալ կիրառման հետևանքով՝

 - 2007թ. 3-րդ և 4-րդ եռամսյակներում 10,242.0 խմ անդեզիտաբազալտի մարված պաշարի համար հաշվարկվել է 950.4 հազ. դրամ բնօգտագործման վճար՝ 1,024.2 հազ. դրամի (10242*100) փոխարեն: Տարբերության՝ 73.8 հազ. դրամի առումով առաջանում է լրացուցիչ բնօգտագործման վճար՝ 110.7 հազ. դրամի չափով (73.8+50%):
 - 2008թ. 2-րդ եռամսյակում 4,200.0 խմ անդեզիտաբազալտի մարված պաշարի համար հաշվարկվել է 280.0 հազ. դրամ բնօգտագործման վճար՝ 420.0 հազ. դրամի (4200*100) փոխարեն: Տարբերության՝ 140.0 հազ. դրամի առումով առաջանում է լրացուցիչ բնօգտագործման վճար՝ 210.0 հազ. դրամի չափով (140.0+50%): Նշված գումարներն ընկերության կողմից վերականգնվել են ՀՀ պետական բյուջե՝ ՀՀ վերահսկիչ պալատի անվամբ բացված՝ «Պետությանը պատճառված վնասների փոխհատուցումից մուտքեր» եկամտային հաշվին:
- Կոտայքի մարզի Գյամրեզի բազալտի հանքավայրի համար «Բազալտ» ԱԿ ներկայացրած բնօգտագործման վճարների եռամսյակային հաշվարկ-հաշվետվություններով 2006 և 2007թթ. օգտակար հանածոների ընդհանուր մարված պաշարը կազմել է 21,925.2 խմ (8,418.0+13507.2), իսկ օգտակար հանածոների մարվող պաշարների շարժն արտացոլող 5-ՕՀՊՀ հաշվետվությամբ այն կազմել է 23,700,0 խմ (9800+13900): Տարբերության՝ 1,774.8 խմ օգտակար հանածոյի մարված պաշարի առումով բնօգտագործման վճարը կկազմի 266.2 հազ. դրամ (1774.8*100+50%), որն ընկերության կողմից վերականգնվել է ՀՀ պետական բյուջե՝ ՀՀ վերահսկիչ պալատի անվամբ բացված՝ «Պետությանը պատճառված վնասների փոխհատուցումից մուտքեր» եկամտային հաշվին:

«Բնապահպանական և բնօգտագործման վճարների մասին» ՀՀ օրենքի 20-րդ հոդվածի 5-րդ մասի 2-րդ կետն ամրագրում է. «2) Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին օրենսգրքի համաձայն ընդերքօգտագործման պայմանագրեր չունենալու (այդ թվում՝ պայմանագրում մարման կամ արդյունահանման ենթակա ծավալները չնշվելու) դեպքում որպես դրույքաչափ կիրառվում է սույն օրենքի 7-րդ հոդվածով սահմանված դրույքաչափերի հնգապատիկը.»: Օրենքի 7-րդ հոդվածով նշվում է, որ բնօգտագործման վճարների դրույքաչափերը սահմանվում են ՀՀ կառավարության կողմից:
- «ԲՖՑ» ԲԲ ընկերությունը Քյորփլիի ֆերդիտային տուֆի հանքավայրից 2006թ. 3-րդ եռամսյակում սահմանված չափաքանակից ավելի մարել է 170 խմ օգտակար հանածո, որի

դեպքում՝ կիրառվում է դրույքաչափի հնգապատիկը: Լիազոր մարմինը՝ ՀՀ բնապահպանության նախարարությունը, պատշաճ մակարդակով վերահսկողության գործառույթ չի իրականացրել՝ սահմանված չափաքանակից ավելի մարված ծավալների նկատմամբ, որի հետևանքով ՀՀ պետական բյուջե պակաս է հաշվարկվել և վճարվել 192.4 հազ. դրամ բնօգտագործման վճար, որն ընկերության կողմից ենթակա է վերականգնման ՀՀ պետական բյուջե:

- «Ֆրակցիա» ՓԲ ընկերությունը Ջրաբերի լիթոիդային պեմզայի հանքավայրից 2006թ. առաջին եռամսյակի համար ներկայացրած բնապահպանական և բնօգտագործման վճարների հաշվարկ-հաշվետվությունով մարված պաշարը կազմել է 6,004.0 խմ, որի համար բնօգտագործման վճարը հաշվարկվել է 210.1 հազ. դրամ: Սահմանված 5,327.0 խմ չափաքանակը գերազանցող փաստացի ծավալը կազմում է 677 խմ, որի համար կիրառվում է դրույքաչափի հնգապատիկը: Արդյունքում՝ ընկերության կողմից ՀՀ պետական բյուջե պակաս է հաշվարկվել և վճարվել 94.8 հազ. դրամ ($677 \times 35 \times 4$) բնօգտագործման վճար:
- «Գ-րիար» ՓԲ ընկերությունն Աշտարակի խարամի հանքավայրից 2006թ. 2-րդ և 3-րդ եռամսյակներում սահմանված չափաքանակից ավելի է մարել 6,458.0 խմ ($1447 + 5011$) օգտակար հանածո, որի դեպքում կիրառվում է դրույքաչափի հնգապատիկը: Արդյունքում՝ ՀՀ պետական բյուջե պակաս է հաշվարկվել և վճարվել 775.0 հազ. դրամ ($6458 \times 30 \times 4$) բնօգտագործման վճար, ինչն ընկերության կողմից ենթակա է վերականգնման ՀՀ պետական բյուջե:
- Ջրաբերի լիթոիդային պեմզայի հանքավայրից «Քար և ավազ» ՓԲ ընկերության կողմից ապօրինի մարված 9097 խմ պաշարի համար հաշվարկվել է 1,592.0 հազ. դրամ ($9097 \times 35 \times 5$) բնօգտագործման վճար, որն ընկերության կողմից վերականգնվել է ՀՀ պետական բյուջե, ՀՀ վերահսկիչ պալատի անվամբ բացված՝ «Պետությանը պատճառված վնասների փոխհատուցումից մուտքեր» եկամտային հաշվին:
- Բյուրականի տուֆի հանքավայրից «ՄԳՄ Անդրգրաունդ» ՍՊ ընկերության, ընդհանուր առմամբ, ապօրինի մարած 22,476.0 խմ պաշարի համար հաշվարկվել է լրացուցիչ 8,990.5 հազ. դրամ ($22476 \times 100 \times 4$) բնօգտագործման վճար, որն ընկերության կողմից ենթակա է վերականգնման ՀՀ պետական բյուջե:
- Կոշի տուֆի հանքավայրից «ՄԳՄ Անդրգրաունդ» ՍՊ ընկերության կողմից 3,241.3 խմ ապօրինի մարված պաշարի համար հաշվարկվել է 1,685.5 հազ. դրամ ($3,241.3 \times 130 \times 4$) բնօգտագործման վճար, որն ընկերության կողմից ենթակա է վերականգնման ՀՀ պետական բյուջե:
- Ուջանի տուֆի հանքավայրից «ՄԳՄ Անդրգրաունդ» ՍՊ ընկերության կողմից ապօրինի մարված 1,039.0 խմ պաշարի համար, հաշվարկվել է 540.3 հազ. դրամ ($1039 \times 130 \times 4$)

բնօգտագործման վճար, որն ընկերության կողմից ենթակա է վերականգնման ՀՀ պետական բյուջե:

- «Գետն Գրուպ» ՓԲ ընկերությանը տրամադրված Գետափի ԱԿԽ հանքավայրի տարածքից այլ կազմակերպության կողմից 40000 խմ օգտակար հանածոյի ապօրինի արդյունահանում իրականացնելու արդյունքում՝ ապօրինի արդյունահանում իրականացրած կազմակերպության կողմից ՀՀ պետական բյուջե վերականգնման ենթակա բնօգտագործման վճարը, նվազագույն դրույքաչափով հաշվարկելու դեպքում, կկազմի 7 մլն դրամ ($40000 \times 35 \times 5$):
- Կարապի ձորի լիթոիդային պեմզայի (2-րդ տեղամաս) հանքավայրը, մինչև թիվ 271 լիցենզային պայմանագրի կնքումը՝ 03.05.2006թ., «Կարիեր Ինվեստ» ՍՊ ընկերության կողմից շահագործվել է առանց համապատասխան հանքային իրավունքի: Բնօգտագործման վճարների հաշվարկ-հաշվետվություններով ընկերությունն այդ ընթացքում մարել է օգտակար հանածոյի 651 խմ պաշար, ուստի առաջանում է լրացուցիչ բնօգտագործման վճար՝ 89.7 հազ. դրամի չափով ($641 \times 35 \times 4$), որն ընկերության կողմից ենթակա է վերականգնման ՀՀ պետական բյուջե:
- «Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին» օրենսգրքի 36-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն, լեռնահատկացման ակտը կցվում է լիցենզային պայմանագրին՝ համարվելով վերջինիս անբաժանելի մաս: Մարալի անդեզիտա-բազալտի հանքավայրի շահագործման համար «Քարաբերդ» ՍՊ ընկերությանը թիվ 147 ակտով լեռնահատկացում է կատարվել միայն 2007 թ. հունիսի 5-ին: Այսինքն՝ մինչ այդ ընկերությունը հանքավայրը շահագործել է առանց լեռնահատկացման ակտի՝ լիարժեքորեն չունենալով օրենսդրությամբ սահմանված ամբողջական պայմանագիր: Բնօգտագործման վճարների հաշվարկ-հաշվետվություններով, օգտակար հանածոյի մարված պաշարը 2006 թվականի համար կազմել է 6,360.0 խմ, իսկ մինչև 05.06.2007թ.՝ 5925 խմ (2007թ. 2-րդ եռամսյակի 6315 խմ մարված պաշարը համամասնորեն բաժանված է ամիսների): Ընդհանուր առմամբ, 12,285.0 խմ պաշարն ընկերության կողմից մարվել է անօրինական: Արդյունքում՝ հաշվարկվել է 2,399.5 հազ. դրամ. ա). $12285 \times 26.9\% = 3304.7 \times 100 \times 4$, բ). $12285 - 3304.7 = 8980.3 \times 30 \times 4$) բնօգտագործման վճար, որն ընկերության կողմից ենթակա է վերականգնման ՀՀ պետական բյուջե:
- «Վառմաշ» ՍՊ ընկերության կողմից Վանաձոր քաղաքի Գործարանային փողոցին զուգահեռ՝ Փամբակ գետի ավազանից ապօրինի մարված 1.750.0 խմ պաշարի համար հաշվարկվել է 306.3 հազ. դրամ ($1750 \times 35 \times 5$) բնօգտագործման վճար: Վերահսկիչ պալատի ստուգումից հետո նույն փաստն արձանագրվել է նաև ՀՀ ԿԱ պետական եկամուտների

կոմիտեի կողմից, և վերոհիշյալ գումարն ընկերությունը վերականգնել է ՀՀ պետական բյուջե:

- «Վառմաշ» ՍՊ ընկերության կողմից Լեռնաջրի ավազակակոպճային խառնուրդի հանքավայրից, ընդհանուր առմամբ, ապօրինի մարված 16,010.0 խմ պաշարի համար հաշվարկվել է 2,241.4 հազ. դրամ (16010*35*4) բնօգտագործման վճար: Վերահսկիչ պալատի ստուգումից հետո նույն փաստն արձանագրվել է նաև ՀՀ ԿԱ պետական եկամուտների կոմիտեի կողմից, և վերոհիշյալ գումարն ընկերությունը վերականգնել է ՀՀ պետական բյուջե:

Ստուգման ընթացքում արձանագրվել է նաև չարտացոլված իրացման շրջանառություն: Այսպես.

- Ջրաբերի լիթոիդային պեմզայի հանքավայրում իրականացված մարկշեյդերական չափագրումների արդյունքով և «Ֆրակցիա» ՓԲ ընկերության հաշվետվություններով ու տեղեկանքով ներկայացրած մարված պաշարի չափի միջև առկա 32,067 խմ դրական տարբերությանից գոյանում է իրացման շրջանառություն 26,971 խմ ($((32,067 - 35,3\%) * 1,3)$) ծավալի մասով, որն ընկերության համար կառաջացնի լրացուցիչ հարկային պարտավորություններ:
- Վերին Բազմաբերդի տուֆի հանքավայրում իրականացված մարկշեյդերական չափագրումների արդյունքով և «Բազմաբերդ» ՍՊ ընկերության հաշվետվություններով ու տեղեկանքով ներկայացրած մարված պաշարի չափի միջև առկա 350 խմ դրական տարբերությանից գոյանում է իրացման շրջանառություն՝ 126.8 խմ ($((350 - 12.7\%) * 41.5\%)$) ծավալի մասով, որն ընկերության համար կառաջացնի լրացուցիչ հարկային պարտավորություններ:
- «Գրիար» ՓԲ ընկերության կողմից Ջրաբերի լիթոիդային պեմզայի հանքավայրի Լանջ տեղամասի շահագործման համար ներկայացված բնօգտագործման վճարների 2006, 2007 թվականների և 2008թ. առաջին կիսամյակի հաշվարկ-հաշվետվություններով՝ պեմզայի մարված ընդհանուր պաշարները կազմում են 58,505.7 խմ, որի համար համապատասխան ապրանքների արտադրության և շրջանառության ծավալների ու գների վերաբերյալ հաշվետվություններով նույն ժամանակահատվածում արտադրված արտադրանքի ընդհանուր քանակը ներկայացվել է 58,329.7 խմ՝ 67,082.6 խմ փոխարեն ($((58505.7 - 11.8\%) * 1.3)$), ներառյալ՝ կորուստները և փխրեցման գործակիցը): Տարբերություն կազմող 8,752.9 խմ (67082.6-58329.7) ծավալի մասով գոյանում է իրացման շրջանառություն, որն ընկերության համար կառաջացնի լրացուցիչ հարկային պարտավորություններ:

- Աշտարակի խարամի հանքավայրի շահագործման մասով «Գրիար» ՓԲ ընկերության կողմից 2006, 2007 թվականների և 2008թ. առաջին կիսամյակի համար ներկայացված բնօգտագործման վճարների հաշվարկ-հաշվետվություններով՝ պեմզայի մարված ընդհանուր պաշարները կազմում են 34,008.0 խմ: Համապատասխան ապրանքների արտադրության և շրջանառության ծավալների ու գների վերաբերյալ հաշվետվություններով նույն ժամանակահատվածում արտադրված արտադրանքի ընդհանուր քանակը ներկայացվել է 34,008.0 խմ՝ 44,210.0 խմ փոխարեն ($(34,008,0 \cdot 1.3)$, ներառյալ՝ փխրեցման գործակիցը): Տարբերության՝ 10,202.0 խմ մասով գոյանում է իրացման շրջանառություն, որն ընկերության համար կառաջացնի լրացուցիչ հարկային պարտավորություններ:

6. Շրջակա միջավայրի դրամագլխին կատարվող հատկացումների վերաբերյալ

Ըստ «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքի 59, 61-րդ հոդվածների դիմումատուի ծրագրի և նախագծի պարտադիր պայման է բնապահպանական միջոցառումների իրականացումը, որով օրենքի 65-րդ հոդվածով նախատեսված շրջակա միջավայրի դրամագլխի հատկացման պահանջը վերաբերում է հանքային իրավունք կրող բոլոր սուբյեկտներին: ՀՀ կառավարության 2003թվականի օգոստոսի 14-ի՝ «Շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխի օգտագործման և հատկացումների չափերի որոշման կարգը հաստատելու մասին» թիվ 1128-Ն որոշման 4-րդ կետի համաձայն դրամագլխին հատկացումներ կատարողներ են ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված հանքային իրավունք կրողները:

Հիշյալ որոշմամբ վերականգնման՝ ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների բազային չափը սահմանվում է հանքարդյունահանման նախագծով, իսկ նախահաշվային արժեքի հաշվարկման և ինդեքսավորման կարգը սահմանում է ՀՀ բնապահպանության նախարարությունը: Մինչդեռ ընդերքօգտագործող կազմակերպությունների զգալի մասի հանքարդյունահանման նախագծերով ռեկուլտիվացման աշխատանքների բազային չափը որոշված չէ, իսկ բնապահպանական փորձաքննությամբ նախահաշվային արժեքը նշված չէ: Լիցենզային պայմանագրերի 6.2 կետով սահմանվել են դրամագլխի նախնական և ընթացիկ հատկացումներ, սակայն դրանց հիմնավորումը՝ այդ աշխատանքների համար կազմված նախահաշիվներով, ներկայացված փաթեթներում բացակայում են: Այսպես՝

- «Քար և ավազ» ՓԲ ընկերության Արմավիրի մարզի Փարաքարի բազալտի հանքավայրի շահագործման 11.08.2005թ. թիվ 185 լիցենզային պայմանագրի թիվ 1 հավելվածով և հանքավայրի շահագործման աշխատանքային նախագծով նշվում է, որ շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլուխը կազմում է 1,144.3 հազ. դրամ, որը հիմնավորված չէ: Հանքավայրի շահագործման աշխատանքային նախագծով ընդհանուր բնապահպանական աշխատանքների համար տարեկան նախատեսվում է 500.0 հազ. դրամ, սակայն նախագծի վերաբերյալ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննական 25.03.2004թ. ԲՓ-23 եզրակացությամբ նշվում է, որ բնապահպանական աշխատանքների համար նախատեսված տարեկան 500.0 հազ. դրամ գումարը հիմնավորված չէ: Լիցենզային պայմանագրում նույնպես նշված՝ շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխի 1.144.3 հազ. դրամ գումարի հիմնավորումը բացակայում է:
- «Քար և ավազ» ՓԲ ընկերության Նորագյուղի անդեզիտային բազալտի հանքավայրի շահագործման 11.08.2005թ. թիվ 184 լիցենզային պայմանագրի 1-ին հավելվածով և հանքավայրի շահագործման աշխատանքային նախագծում նշվում է, որ շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլուխը կազմում է 1,146.5 հազ. դրամ, որը հիմնավորված չէ: Հանքավայրի շահագործման աշխատանքային նախագծի վերաբերյալ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննական 19.05.2004թ. ԲՓ-39 եզրակացությամբ նշվում է, որ ընդհանուր բնապահպանական աշխատանքների համար տարեկան նախատեսվում է 250.0 հազ. դրամ, իսկ ամբողջ ժամկետի՝ 12 տարվա համար, այն կկազմի 3,000.0 հազ. դրամ, որը չի համապատասխանում լիցենզային պայմանագրին:
- «Քար և ավազ» ՓԲ ընկերության Ջրաբերի լիթոիդային պեմզայի հանքավայրի շահագործման 11.08.2005թ. թիվ 187 լիցենզային պայմանագրի 1-ին հավելվածով նշվում է, որ շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխին հատկացումներ նախատեսված չեն, որը հիմնավորված չէ: Հանքավայրի շահագործման աշխատանքային նախագծով և նախագծի վերաբերյալ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննական՝ 19.04.2004թ. ԲՓ-38 եզրակացությամբ նշվում է, որ բնապահպանական միջոցառումների համար նախատեսվում է տարեկան 250.0 հազ. դրամ, իսկ հանքավայրի շահագործման ամբողջ՝ 14.5 տարի ժամկետի համար այն կկազմի 3,625.0 հազ. դրամ:
- «Քար և ավազ» ՓԲ ընկերության Անիի քարանձավի տուֆի հանքավայրի շահագործման 11.08.2005թ. թիվ 024 լիցենզային պայմանագրի 1-ին հավելվածով նշվում է, որ շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլուխը կազմում է 1,369.3 հազ. դրամ, որը հիմնավորված չէ: Հանքավայրի շահագործման աշխատանքային նախագծով նշվում է, որ

հողերի վերականգնման համար անհրաժեշտ ծախսը կազմում է 29,297.9 հազ. դրամ: Հանքավայրի նախագծի վերաբերյալ շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննական՝ 14.09.2004թ. ԲՓ-89 եզրակացությամբ նշվում է, որ բացահանքի շահագործումից հետո նախատեսվում է լցակույտերի և խախտված հողերի վերականգնում (ռեկուլտիվացիա)՝ ընդհանուր 4.9 հա մակերեսով, իսկ դրա համար անհրաժեշտ գումարների վերաբերյալ տվյալներ նշված չեն:

Ե Ձ Ր Ա Կ Ա Ց Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

1. Վերահսկողության ընթացքում հայտնաբերվել են հանքային իրավունքով տրամադրված տարածքից դուրս (ապօրինի) հանքարդյունահանման 11 դեպք, որի արդյունքում հաշվարկվել է շուրջ 22.5 մլն դրամ բնօգտագործման վճար, որի մի մասը ստուգումից հետո արդեն վերականգնվել էր, իսկ մնացածը՝ ենթակա է վերականգնման ՀՀ պետական բյուջե:
2. «Բնապահպանական և բնօգտագործման վճարների մասին» ՀՀ օրենքի 18-րդ հոդվածի 6-րդ մասով և 20-րդ հոդվածի 5-րդ մասով սահմանված կարգով հաշվարկվել է շուրջ 11 մլն դրամ բնօգտագործման լրացուցիչ վճար, որի մի մասն ստուգումից հետո արդեն վերականգնվել է, իսկ մնացածը՝ ենթակա է վերականգնման ՀՀ պետական բյուջե:
3. Հայտնաբերվել է 126.8 խմ տուֆի, 46,185.9 խմ լիթոիդային պեմզայի, 10,202.0 խմ հրաբխային խարամի, ընդհանուր առմամբ, շուրջ 83 մլն դրամի չարտացոլված իրացման շրջանառություն, որից գոյացող հասույթը, հարկային մարմինների կողմից սահմանված կարգով հաշվարկվելու և արձանագրվելու արդյունքում, ենթակա է վերականգնման ՀՀ պետական բյուջե:
4. Վերահսկողության ենթարկված թվով 20 կազմակերպություններից 6-ը սահմանված կարգով չեն անցել արտադրական վտանգավոր օբյեկտ համարվող հանքավայրերի տեխնիկական անվտանգության փորձաքննություն, դրա պատճառով յուրաքանչյուր դեպքի համար պետք է նշանակվի տուգանք՝ 1 մլն դրամի չափով (ընդհանուր առմամբ՝ 6 մլն դրամ):
5. Լիցենզային պայմանագրերի 5.4.2.կետի պահանջը 41 հանքավայրից կատարվել է միայն 9-ում, հետևաբար երկրաբանական և մարկշեյդերական պարբերաբար սպասարկում չկատարելու և անհրաժեշտ փաստաթղթեր չվարելու յուրաքանչյուր դեպքի համար, թվով 17 ընդերքօգտագործող կազմակերպությունների պաշտոնատար անձինք, (ընդհանուր առմամբ՝ 32 դեպք) «Վարչական

իրավախախտումների վերաբերյալ» ՀՀ օրենսգրքի 60¹ հոդվածով սահմանված կարգով պետք է տուգանվեն նվազագույն աշխատավարձի հարյուրապատիկի չափով:

6. Արձանագրվել է սահմանված չափաքանակի 50%-ից պակաս արդյունահանման 6 փաստ, սակայն նշված խախտումը թույլ տված ընդերքօգտագործողների հանքային իրավունքները պետական լիազորված մարմնի կողմից սահմանված կարգով չի դադարեցվել:
7. Հայտնաբերվել է օգտակար հանածոների պաշարների վերահաստատման մասին ՀՀ կառավարության 09.02.1998թ. թիվ 80 որոշման պահանջը չկատարելու 7 փաստ, որը պետական լիազորված մարմնի կողմից չի ապահովվել:
8. Վերահսկողության ենթարկված բոլոր ընդերքօգտագործողների կողմից չեն կատարվել լիցենզային պայմանագրերի 5.4.5, 5.4.9 կետերով սահմանված պարտավորությունները, սակայն պետական լիազորված մարմնի կողմից ոչ մի լիցենզային պայմանագրի գործողություն սահմանված կարգով չի դադարեցվել:
9. Լիազոր մարմնի կողմից հանքավայրերը ընդերքօգտագործողներին են տրամադրվել առանց համապատասխան լիցենզային պայմանագրերի 5.2.1 կետով սահմանված հանձնման-ընդունման ակտի:
10. Հայտնաբերվել են հողամասի նպատակային նշանակությանը չհամապատասխանող հողօգտագործման՝ 4, առանց հողամասի վարձակալության պայմանագիր կնքելու հողօգտագործման՝ 4, առանց հողամասի վարձակալության պայմանագրի նոտարական վավերացում և դրանից ծագող իրավունքների պետական գրանցում իրականացնելու հողօգտագործման՝ 8 և ընդերքի իրավունքը հաստատող փաստաթղթերին չհամապատասխանող հողհատկացման 17 դեպք:
11. Արձանագրվել է շրջակա միջավայրի դրամագլխին սահմանված կարգով հատկացումներ չկատարելու 6 դեպք:

Ա Ռ Ա Ջ Ա Ր Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն Ն Ե Ր

I. ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարությանը

1. Անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկել պետական լիազոր մարմնի համար իրավական ակտերով ամրագրված իրավասությունների արդյունավետ իրականացումն ապահովելու ուղղությամբ: Այդ նպատակով՝
 - հետևել հանքային իրավունքի տրամադրման ընթացակարգին՝ բացառելով լիցենզիաներում, նախագծերում, լիցենզային պայմանագրերում և այլ

փաստաթղթերում (օրինակ՝ Պաշարների Պետական կամ Տարածքային Հանձնաժողովների արձանագրություններ) իրարամերժ դրույթների առկայությունը,

- ապահովել լիցենզային պայմանագրերով սահմանված պարտավորությունների լիարժեք կատարումը, անհրաժեշտության դեպքում օրենսդրությամբ նախատեսված կարգով դադարեցնելով պայմանագրերի գործողությունը,
- կատարել «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքի 32-րդ հոդվածի պահանջը՝ դադարեցնել հանքային իրավունքը, եթե արդյունահանումը սահմանված չափաքանակի 50 տոկոսից պակաս է,
- միջոցներ ձեռնարկել ՀՀ կառավարության 09.02.1998թ. թիվ 80 որոշման 32-րդ կետի բ) ենթակետով սահմանված օգտակար հանածոների պաշարների վերահաստատման պահանջի կատարման ուղղությամբ,
- հողամասերի և ընդերքի օգտագործման իրավունքներ հաստատող փաստաթղթերի միջև անհամապատասխանությունից խուսափելու նպատակով՝ ապահովել համագործակցությունը հողօգտագործման բնագավառում լիազորված պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների միջև:
- հնարավոր տարրերից միջև և տարաբնույթ ընկալումներից խուսափելու համար՝ մշակել և ներկայացնել առաջարկություններ բնագավառը կանոնակարգող իրավական ակտերում՝ «Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին» ՀՀ օրենսգրքում և «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքում առկա հակասությունները վերացնելու վերաբերյալ:

2. ՀՀ ԿԱ առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեին

Ապահովել սույն հաշվետվությունում նշված բնօգտագործման վճարների, ինչպես նաև չարտացոլված իրացման շրջանառությունից գոյացող հասույթի՝ ընդերքօգտագործողների կողմից ՀՀ պետական բյուջե վճարման գործընթացը:

3. ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարությանը

Ապահովել արտադրական վտանգավոր օբյեկտների ռեեստրում գրանցման և տեխնիկական անվտանգության փորձաքննության անցկացման գործընթացը՝ անհրաժեշտության դեպքում սահմանված կարգով իրականացնելով համապատասխան վարչական վարույթ:

4. ՀՀ բնապահպանության նախարարությանը

Ձեռնարկել համապատասխան միջոցառումներ՝ ընդերքօգտագործողների կողմից հանքային իրավունքով տրամադրված տարածքից դուրս՝ ապօրինի օգտակար հանածոների արդյունահանման աշխատանքներ իրականացնելը բացառելու ուղղությամբ:

5. ՏԻՄ ղեկավարներին

1. Պատշաճ կերպով իրականացնել ՀՀ հողային օրենսգրքի 43-րդ հոդվածով սահմանված վերահսկողական գործառույթը:

2. Ընդերքօգտագործման նպատակով հողհատկացումներն ու ձևակերպումներն իրականացնել հողամասերի նպատակային նշանակությանը և ընդերքի օգտագործման իրավունքը հաստատող փաստաթղթերին համապատասխան:

6. ՀՀ ԿԱ առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեին

Ընդերքօգտագործման նպատակով հողամասերի վարձակալության պայմանագրերից ծագող իրավունքների պետական գրանցման գործառույթն իրականացնելիս՝ պատշաճ ուշադրություն դարձնել հողամասերի՝ նպատակային նշանակությամբ օգտագործման և հողօգտագործման ու ընդերքի օգտագործման իրավունքը հաստատող փաստաթղթերում նշված ժամկետների և տրամադրվող տարածքների համապատասխանության խնդիրներին:

«Վերահսկիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի 24-րդ հոդվածի 2-րդ մասի գ) կետով սահմանված կարգով, մեկամսյա ժամկետում Վերահսկիչ պալատին գրավոր տեղեկատվություն ներկայացնել հաշվետվության մեջ նշված խախտումները վերացնելու ուղղությամբ ձեռնարկված միջոցառումների մասին:

Ց-րդ վարչության պետի
տեղակալ

Ա. ՄԱՍԻԿՈՆՅԱՆ

Խորհրդի անդամ

Տ. ԶՆԴՈՅԱՆ